

Rytíř
David Tamfeld
z Hranic

JIŘÍ ZAIS

Za stavovského
poustání Na Moravě

Jiří Zais

**RYTÍŘ DAVID TAMFELD
Z HRANIC**

**Kniha první:
Stavovské povstání na Moravě**

Copyright

Autor: Jiří Zais

Vydal: Martin Koláček - E-knihy jedou

2015

ISBN:

978-80-7512-140-0 (ePub)

978-80-7512-141-7 (mobipocket)

978-80-7512-142-4 (pdf)

RYTÍŘ DAVID TAMFELD Z HRANIC 2

ÚVOD	6
STAVOVSKÉ POVSTÁNÍ NA MORAVĚ	7
TĚŽKÉ ROZHODOVÁNÍ.....	8
KOSTKY JSOU VRŽENY	11
MORAVA SE PŘIDALA K POVSTÁNÍ.....	13
ŽEROTÍNOVÉ SE DOHODLI	23
MĚSTO HRANICE NA JAŘE ROKU 1619	28
POVSTÁNÍ DORAZILO DO HRANIC	29
ADAM POTKAL VÍLU.....	33
LUKÁŠ MÁ NEPŘÍTELE.....	38
JAKUB ŽÁDÁ O RUKU	41
RADNÍ MAJÍ STAROSTI.....	48
DAVID SE MUSÍ VYDAT NA CESTU	52
ŽEROTÍN V INTERNACI	55
PRVNÍ DNY NA ZÁMKU	56
BOJ O TISKÁRNU	64
ŽEROTÍN SE PŘEDSTAVUJE	70
VENKOVSKÝ TRHAN Z BALÍKOVA	75
KOMENSKÝ U ŽEROTÍNA.....	82
TIEFENBACH MÁ ŠPATNÉ ZPRÁVY.....	87
ODVRÁCENÁ TVÁŘ LÁSKY	92
ADAM SE VYBARVUJE.....	93
LUKÁŠ POZNÁ TU PRAVOU.....	96
OTEC PRAŽÁK SI UDĚLÁ DOMA POŘÁDEK.....	99
VELKÉ ROZČAROVÁNÍ.....	101
ADAM MÁ NOVÉ KAMARÁDY	107
POHRDÁNÍ RYTÍŘE HOLUBA	113
NA HRANICÍCH JE NEPŘÍTEL	116
VÁLEČNÁ PORADA	117
PŘEDSUNUTÝ ODŘAD	123
NEPŘÍTEL VSTOUPIL NA MORAVU	127
TVRZ VLASATICE	130
BITVA U DOLNÍCH VĚSTONIC	138
BOJE NA MORAVĚ POKRAČUJÍ	142
VYŠKOV.....	143
KDO JE RYTÍŘ KŘÍKOVSKÝ	149
DEGUSTACE.....	158
KAM SE ROZKUTÁLELY PENÍZE?.....	163
CESTA DO PŘEROVA.....	168
U NOVÝCH MLÝNŮ	181
VOLBA NOVÉHO KRÁLE	192
VELEN JEDE DO PRAHY	193
POSELSTVO DO HEIDELBERGU	197
VELEN A ALŽBĚTA.....	204

PLES V BYSTRICI	209
ADAM MÁ NADĚJI	210
KDO BUDE NA BÁLE	214
BÍTOVSKÝ POTŘEBUJE DALŠÍ PENÍZE.....	223
MUŽ S PICH LAVÝMA OČIMA.....	228
DALŠÍ NEČEKANÝ HOST.....	230
NENÍ TANEC JAKO TANEC.....	233
BUDE TO KNĚZ SARKANDER.....	240
TVRZ KUROVICE.....	241
NĚKOHO MUSÍME OBĚTOVAT.....	246
LISOVČÍCI NA MORAVĚ	254
VYPÁLENÁ BYSTRICE	256
PROČ HOLEŠOV NEHOŘEL?	259

ÚVOD

Před necelým rokem pražská defenestrace rozpoutala hrůzy třicetileté války. To ale v těchto dnech ještě nikdo nevěděl. Čeští stavové se v květnu roku 1618 vyhozením dvou mužů z oken pražského hradu, pustili do boje proti Habsburkům, kteří jim začínali přerůstat přes hlavu. Zoufale potřebovali spojence. Již několikrát požádali moravské stavy, aby se k nim připojily. Moravané se ale doposud chovali obezřetně, zejména pak Karel starší z Žerotína, bývalý moravský zemský hejtman, brzdil snahy některých radikálů o zapojení země do války. Byl to on, kdo vždy uklidnil horké hlavy a dokonce jednal s Ferdinandem Habsburským o smíru pro Čechy.

Situace se však vyvíjela jinak. Odpor českých stavů vůči králi nabíral na stále větších obrátkách. Nedávná smrt císaře Matyáše situaci jen zkomplikovala, protože jeho nástupce na českém trůnu, Ferdinand Habsburský, vychovávaný jezuitou a bigotní katolík, odmítal uznat Rudolfův Majestát. Spor se začal řešit vojenskými prostředky, a to nevěstilo nic dobrého.

Mimo tyto historické události zatím žila naprostá většina obyvatel ve sladké nevědomosti. Neměli ani ponětí o tom, co se na ně řítí, jaká strádání budou muset podstoupit. A to vše jen proto, že mocným tohoto světa se zachtělo přerozdělit si své ohromné majetky, chtěli rozšířit svoji nadvládu nad jinými lidmi a tím uspokojovat své mocenské ambice, být něco víc, než jsou ti ostatní. V šestnáctém století, kdy ještě naprostá většina lidí patřila několika málo úspěšnějším jedincům, bylo možné ledacos, a vlastníkům málo záleželo na tom, jak jejich poddaní žijí. Jestli mají nějaké vlastní sny a přání. Šlo přece především o jejich sny a přání.

1. ČÁST

STAVOVSKÉ POVSTÁNÍ NA MORAVĚ

Moravané se bránili připojení k povstání v Čechách. Karel starší z Žerotína nemohl Čechům zapomenout jejich zradu před deseti lety, kdy byla stavovská konfederace zemí Čech, Moravy, Uher a Rakouska na spadnutí. Čeští páni však v poslední chvíli od připravované dohody ustoupili a podpořili císaře Rudolfa II. Ten jim za to slíbil ponechání funkcí a požitků s tím spojených. Aby je očistil před stavy ostatních zemí, vydal toleranční patent, ve kterém se zavázal ponechat náboženskou svobodu. Připravovaná stavovská konfederace nevznikla, a neschopný císař si udržel svou korunu. Jak to katolický císař doopravdy myslel s náboženskou svobodou, bylo zřejmé, když do Čech pozval vojsko pasovského biskupa.

Karel starší z Žerotína, kdysi moravský zemský hejtman, měl na Moravě ještě stále silný vliv a všechny žádosti o připojení k povstání v Čechách dokázal na sněmovních jednáních stavů soustavně blokovat.

Češi však zoufale potřebovali spojence. Proto zahájili zákulisní jednání. Využívali složité příbuzenské vztahy mezi českou a moravskou šlechtou. Tím se jim dařilo nahlodávat jednotu a především u vysoké moravské šlechty podpořili vznik skupiny radikálů, kteří začali usilovat o připojení Moravy k povstání. Jejich přirozeným vůdcem se stal další představitel žerotínského rodu, Karlův bratranec, Velen z Žerotína.

Těžké rozhodování

Byl pozdní večer prvního května roku 1619. V arkýři starobylého znojemského hradu, stál asi čtyřicetiletý muž, moravský velmož, a zamyšleně se díval do údolí, kde si řeka Dyje proklestila cestu mezi lesním masivem a skálami. Příroda zde vykouzila nádherný oblouk, na který teď večer dopadalo měsíční světlo a tvořilo dojem, že mezi stromy je silný stříbrný prut, který ruší jen vlnky na hladině.

Muž v arkýři nevnímal, že právě začíná nejkrásnější část roku. Jeho vnitřní vědomí bylo rozervané, plné pochybností a obav. Měl učinit velice závažné rozhodnutí s dalekosáhlými důsledky. Ani si neuměl dost dobře uvědomit, jak se do takové situace dostal. Nikdy nechtěl být národním vůdcem. Veškeré své umění a dovednosti chtěl věnovat sobě a své rodině, zvelebovat své majetky. Byl majitelem rozsáhlého panství. Patřila mu tři větší města: Boskovice, Moravská Třebová, Zábřeh, a zámek Břeclav. Mimo to ještě sto šest obcí a městeček, ve kterých měl skoro čtyři tisíce poddaných. K tomu pět zámků a dvě tvrze. Jeho roční důchod činil 60 až 70.000 zlatých. Byl to opravdový bohatý magnát, rovný jměním mnoha knížatům. Neměl zapotřebí míchat se do vysoké politiky. Sám byl svým pánem, tak proč nyní rozhoduje o tom, jestli se stane vůdcem povstání na Moravě a zatáhne vlastní zemi do války se všemi útrapami, které k tomu patří?

Až doposud se vyhýbal veřejnému životu. To přenechával svému staršímu bratranci Karlovi. Jen na jeho nátlak se ujal funkce olomouckého hejtmana.

Již po třech letech však požádal krále o zproštění z této nudné funkce. Také určitou dobu zasedal v zemském soudu. Nikterak jej to ale neuspokojovalo. Raději se, jako vzdělaný člověk, věnoval ve volných chvílích alchymii, nebo astronomii, či jiným vědám, se kterými se seznámil při svých dlouholetých studiích, když vykonával kavalírskou cestu po Evropě.

Statky, které zdědil, byly zadlužené. Musel se osobně postarat o jejich rozkvět, což se mu také povedlo a všech dluhů se zbavil. Možná právě proto jej považují za přirozeného vůdce a očekávají, že on, Ladislav Velen z Žerotína, je předurčen k tomu, aby je vedl. Proto zde dnes stojí a za malou chvíli bude muset učinit rozhodnutí, které ovlivní životy všech lidí v markrabství. Chudých i bohatých. Prostě všech. Zatímco v sále se již scházeli šlechtici, kteří patřili k náboženským radikálům, chtějícím se připojit k českému povstání proti katolickému králi, Velen tu stál, díval se do hlubokého údolí a stále zvažoval všechna pro a proti.

Češi zůstali ve svém povstání vlastně sami. Nutně potřebují Moravu. Jak se k nim může někdo přidat, když za nimi nestojí ani jejich přirozený spojenec. To dá rozum.

Naproti tomu, čas hraje pro krále, který nebyl na povstání v Čechách připravený. Čím déle budou tady na Moravě váhat, tím bude mít král víc času na postavení armády a bude silnější. Pak jej již bude těžké porazit. Proto se musí rozhodnout co nejdříve. Bud' boj, nebo mír.

Mír znamená vydat se na milost a nemilost králi Ferdinandovi. Když boj, tak teď a hned. Ale také se všemi důsledky. Již nebude možná cesta zpět. Historie se nikdy neopakuje. Habsburkové se již poučili. Tato rebelie zcela určitě nedopadne jako ta před padesáti lety, kdy vůdci povstání dostali pár „pohlavků“, pokutu a šli domů. Tentokrát to bude zcela určitě boj na život a na smrt.

Otázka zní: Bude v zemi mír, když se poddáme a nebudeme bojovat? S velkou pravděpodobností nebude. Teď, když zemřel král Matyáš, platí Ferdinandova volba. Matyáš se nám zaručil ponechat náboženské svobody, vybojované na Rudolfovi, Ferdinand nám nic neslibil a již také začal jednat. Ze čtyř nejvyšších úředníků na Moravě jsou Ferdinandem dosazení tři katolíci a jen jeden luterán. To nebylo právě prozíravé rozhodnutí. Vždyť na Moravě je z osmdesáti panských rodin jen jednadvacet katolických, a u rytířstva je ten poměr ještě strmější, ze sto dvaceti je pouze dvacet katolíků.

Král mohl předpokládat, že mu to vyvolá bouři nevole, vždyť s funkcí je spojena moc, a s ní zase peníze. Kdo by se nechal jen tak odstavit od takového zdroje příjmů?

On, Velen z Žerotína, byl sám dostatečně bohatý a o veřejné funkce neměl zájem, uměl však pochopit, když někomu jinému na funkci hejtmana, direktora zemských peněz nebo nejvyššího komorníka velmi záleží. Také si myslel, že není spravedlivé, když tyto funkce mají převážně katolíci, kteří byli na Moravě, v tak zoufalé menšině.

Proč se tím však musí zabývat právě on? Na dobrém jménu mu hodně záleželo a viděl na svém bratranci, jak jej vláčeli špínou, když jako moravský hejtman upadl do nemilosti u císaře. Opravdu neměl o takový život zájem. Zajímal se spíše o staré rodové a rytířské tradice. Raději organizoval rytířské turnaje a bujaré hostiny a zábavy. V bojových uměních sice vynikal a na turnajích slavil mnohá vítězství. Když však odložil meč, uměl skládat milostné písně, které pak osobně zazpíval za doprovodu loutny přítomným dámám. Za to se na něj mračila jen manželka. Nyní se však rozhoduje o tom, jestli se postaví samotnému králi, a to si právě myslel, že vlastně ani nemá zapotřebí.

Nejvíce jej tížila představa, že celou pražskou defenestraci začal Matyáš Thurn, strýc jeho ženy Elišky z Thurnu, který vzplál zajisté „spravedlivým“ hněvem, že přišel o purkrabství na Karlštejně, které mu vynášelo osm tisíc zlatých ročně. Určitě není náhodou, že on osobně vyhodil z okna právě Bořitu z Martinic, který jej o purkrabství připravil. Je vůbec možné, že to všechno začalo kvůli pár zlatákům? Tak proč se do toho tedy pouštět? Proč?

Proč?..... ptal se stále sám sebe, až v tom, nejhlubším nitru. A tam byl takový malý červíček. Zatím byl jen nepatrný, velmi, velmi malý. Tak malý, že o něm zatím ani nevěděl. Stále však hlodal a hlodal, až zapracovalo jeho druhé JÁ. A co se to tam dralo do myšlenek muže tak vzdělaného, s úžasným přehledem ve vědách, o kterých většina lidí té doby ani nevěděla, že existují. Muže rozvázného a přirozeně opatrného. Čestného šlechtice, rytíře. Co mu jeho druhé JÁ našeptávalo. Jaké myšlenky se začaly objevovat v jeho mysli. On přece patří mezi přední velmože markrabství moravského. Pochází z rodu, který má v této zemi tradici. Jeho předci pro tuto zemi mnohé vykonali, tak proč nezískat pro Žerotíny markrabskou korunku? Když už dát v sázku vše, co má, a není toho málo, tak ať to stojí za to. A titul markraběte? Neomezeného vládce na celém území Moravy, to už by za to riziko stálo.

Z těchto chmurných úvah jej vyrušil Petr Sedlnický z Choltic, velitel jednoho ze tří moravských pluků, dávný a věrný přítel Žerotínův.

„Všichni jsou již na místě, Velen.“

Žerotín pohlédl svému příteli do očí a zeptal se ho: „Jak se slučuje naše konání s funkcemi komořích, kterými nás oba král právě poctil, Petře?“

„Já jsem velitel pluku. O funkci komořího krále Ferdinanda jsem se neprosil a vykonávat ji nebudu, i když uznávám, že od každého jiného krále, bych ji se ctí přijal.“ „O to, to máte, jednodušší, pane plukovníku,“ snažil se žertovat Velen, aby zakryl vlastní rozpoložení. „Já, jako váš zástupce v hodnosti pouhého podplukovníka, nemám tak vysokou hodnost, a proto se těžce rozhoduji, kterou funkci si mám ponechat, komorníka jeho veličenstva, nebo podplukovníka ve vašem pluku.“

Vtipu, který Velen použil, rozuměli jen oni dva. Petr Sedlnický, byl totiž z mnohem chudšího panského rodu, proto se věnoval vojenskému řemeslu, za které si nechával od stavů platit. Prakticky již v době míru byl jmenován jedním ze tří předurčených velitelů pluků, kteří dostávali vojenskou penzi za to, že v případě potřeby rychle postaví vojenskou jednotku.

Naproti tomu, Ladislav Velen z Žerotína vojenskou živnost nikdy neprovozoval. Až po vypuknutí povstání v Čechách, chtěl vstoupit do armády, jenže již nebylo volné místo velitele pluku. Jízdnímu pluku velel Petr Sedlnický. Prvnímu pěšímu pluku velel Albrecht z Valdštejna a druhému Jiří z Náchoda. Moravské markrabství mělo postavit jen tři pluky. Vybral si tedy místo zástupce u svého starého přítele. Tím se stalo, že Petr Sedlnický byl velitelem, a sám velký Žerotín toliko jeho zástupcem.

Oba šlechtice jmenoval již koncem minulého roku, král Ferdinand svými komořími, aby je více připoutal k dynastii a zabezpečil si tak loajalitu významných vojenských velitelů na Moravě.

Kostky jsou vrženy

Na první pohled v dobrém rozmaru vstoupili Ladislav Velen z Žerotína a plukovník Petr Sedlnický do rytířského sálu, kde již u velkého dubového stolu seděli šlechtici v plné zbroji. Ladislav Velen z Žerotína se posadil do čela stolu. V místnosti nastalo ticho plné očekávání. Žerotín všechny přivítal a začal je seznamovat se situací.

„Z Horního Rakouska pochoduje na Znojmo Dampierreův sbor. Posílá ho sem král, aby zabránil našemu spojení s českými vzbouřenci. Od Jihlavy se sem zase blíží osmitisícový sbor hraběte Thurna, který již delší dobu usiluje, abychom se k jejich povstání připojili. Hejtman Lobkovic mu již napsal, aby se z Moravy pakoval, že tu nemá co dělat. Situace je značně napjatá. Nevíme, kdo přijde dřív. Dampierre, nebo Thurn?“ Velen se odmlčel.

Toho využil starý Vilém z Roupova. Zneužil svého věku i toho, že zde byl vlastně doma, protože hrad patřil právě jemu a vzal si sám slovo:

„Na Znojmě se ubráníme. Hrad je pevný, a město je celé luteránské. Měšťané budou bojovat s námi. Také je přímo ve městě ubytován Petr Sedlnický s jednou kompanií jízdních, a jeho pluk je nedaleko. Vydržíme, než přijde Thurn.“

„Moc brzy mluvíte o válce. Ještě jsme se nerozhodli. Rozhodující slovo musí vyřknout sněm svolaný v těchto dnech do Brna.“ Velen v tuto chvíli ještě opravdu rozhodnutý nebyl. Ostatní jeho váhání nechápali. Zvolili si jej za svého vůdce. Byl mezi nimi nejvyšším členem panského stavu. Automaticky od něj očekávali, že je povede a spojí se s Čechy.

Náhle vstoupil do sálu Jan Adam z Víckova. Velen chtěl přivítat svého přítele, ten jej však předešel a vzrušeným hlasem oznámil: „V pluku Jiřího z Náchoda vypukla vzpoura. Velitel musel utéct před vzbouřenci do Olomouce k Valdštejnovi, a pluk se vydal pod velením podplukovníka Stubenfula na pochod. Nejpozději zítra v noci bude v Brně.“

„A jak se zachoval Valdštejn?“ zeptal se naléhavě Václav Bítovský.

„Z Olomouce nemáme žádné zprávy. Dá se však předpokládat, že se Náchodského ujal, když jsou příbuzní,“ odpověděl našťvaně Adam z Víckova.

Ladislav Velen z Žerotína se krátce zamyslel. Opět se ozvalo jeho druhé JÁ. To přece není náhoda. Do této chvíle jsme měli na Moravě tři pluky, a mohli jsme se spolehnout jen na jeden z nich. Nyní máme dva kompletní pluky. Dva ze tří, to je přece většina. Během okamžiku jsme získali převahu. To jistě není náhoda. Že bych přece jen byl předurčen k velkým úkolům? Postavil se a hřmotným hlasem zvolal: „JE TEDY ROZHODNUTO!!!“

Z Veleny Žerotína rázem spadly veškeré pochybnosti, nad kterými ještě před chvílí v arkýři přemýšlel. Již neměl o čem rozmýšlet a pokračoval plný emocí.

„Jak řekl již před stovkami let římský vojevůdce Julius César, když překročil řeku Rubikon a zahájil občanskou válku - Kostky jsou vrženy.“ Najednou se slyšel, jak vydává pokyny. „Není již cesty zpátky, pánové. Připravte se. Ráno vyrážíme do Brna. Pluk Petra Sedlnického pojedje s námi. Brno je v kleštích. Ze severu jej sevře podplukovník Stubenful, a z jihu my.“

Srdce všech poskočila nedočkavostí a radostí z toho, že je konečně rozhodnuto a půjdou do toho. Nadšení nebralo konce. Padaly návrhy, co udělat nejdříve a co až potom. Všichni byli aktivní. Každý chtěl přispět svojí myšlenkou, svým nápadem. Velen je sledoval s dobře skrývanou nedůvěrou. „Je to tu jako na trhu.“ Bručel si do vousů.

Uprostřed bouřlivého jednání se na nádvoří začal ozývat dupot koní, křik vojáků, a hlomoz dupajících škorní po chodbách. Purkmistr hradu hned hlásil, že přijel hrabě Thurn.

„To je dobré znamení.“ pomyslel si Velen. „Thurn přišel dřív než Dampierre. Rozhodli jsme se správně. Nemůžeš mít jen odvahu, ale i štěstí, a to nás právě začalo provázet.“ Tyto myšlenky si však nechal pouze pro sebe, protože v sále začalo nové jásání, když generál Thurn vstoupil do sálu a byl přivítán bouřlivým potleskem a provoláváním slávy. Šel rovnou za Velenem z Žerotína, krátce se s ním přivítal. Pak jako správný voják tasil meč, zamával jím nad hlavou, aby utišil jásající šlechtice, a zahřimal: „Dnes jsem vás nepřišel požádat o pomoc v boji proti králi. Dnes, jsem vás přišel pozvat na vítěznou jízdu do Vídně...“ Jásot přítomných přehlušil jeho slova.

Morava se přidala k povstání

Ještě v noci se sešel Velen se svým příbuzným hrabětem Thurnem, který mu předal důvěrnou informaci, že ze Slezska povolal dva tisíce pěších a tisíc jízdních, kteří se nacházejí mezi Hranicemi a Lipníkem a pochodují směrem na Olomouc. Také doporučil Velenovi, aby vyrazili na Brno i s celým plukem Petra Sedlnického, protože situace je nepřehledná. Nikdo nemá informace o dění v pluku Albrechta z Valdštejna v Olomouci. Také Velenovi navrhl, aby on sám s celým sborem zůstal opodál tak, aby byl kdykoliv k dispozici, ale přece jen by bylo lepší, kdyby si Moravané poradili sami, bez zásahu z Čech, což bude mít pečeť legitimacy. Velen přijal s povděkem informaci, že má v záloze tři tisíce slezských vojáků.

Až do pozdních nočních hodin potom řešili i s Petrem Sedlnickým na mapách, kudy bude postupovat Thurnův sbor a kudy jeho pluk, a připravovali si součinnost, aby mohli kdykoliv zasáhnout kde bude třeba.

Hned brzy ráno vyrazili i s jízdou Sedlnického na Brno, kam svolal král na začátek května moravské stavu. Jistě ještě netušil, jak se to bude vzbouřencům hodit.

K večeru se již blížila kolona jízdních k Brnu, když nedaleko městečka Modřice na ně čekala skupina jezdců. V jejím čele stáli tři vysoce postavení šlechtici. Velen dostal tuto zprávu od jízdní hlídky. Rozhodl se, že on, Václav Bítovský a Jan Adam z Víckova popojedou v ústřety čekajícím jezdcům. Sedlnickému vydal pokyn, aby byl připraven kdykoliv s vojskem zasáhnout a, v rámci naplánované součinnosti s Thurnem, zahájit variantu obléhání Brna.

Čekala na ně opravdu urozená delegace. V jejím čele byl samotný kardinál Dietrichštejn, generál moravského vojska a direktor zemských peněz, druhým vyjednavatelem byl nejvyšší sudí Lev Burián Berka (horlivý katolík a odchovanec jezuitů). Třetím šlechticem byl Jiří Bruntálský z Vrbna a na Helfštýně. To nebyl katolík, ale stoupenec Karla z Žerotína.

Opodál vyčkávala pouze menší jízdní jednotka. Nejednalo se tedy o pokus zastavit pochod vzbouřenců. Pokud v okolí nečíhala větší vojenská jednotka. To ale již zjišťovali Sedlnického arkebuzníci.

„Vítáte každého účastníka sněmu tak okázale?“ pronesl Velen zvučným hlasem, když se přiblížili na doslech.

„Každého ne. Jen když se blíží s tak velkou vojenskou silou ke sněmovnímu městu,“ odpověděl břitce kardinál.

„Nedostali jsme odpověď na list, ve kterém jsme vás, jako vrchního velitele, žádali o pokyny, jak se zachovat, když hrabě Thurn stojí již u Moravských Budějovic.“

„Správný voják ví, jak se má zachovat, když se k jeho zemi blíží nepřítel.“

„Češi přece nejsou nepřátelé,“ hrál si na překvapeného Žerotín.

„Zemský hejtman požádal hraběte Thurna, aby Moravu opustil.“ mluvil stále nepřístupně kardinál.

„My jsme tuto informaci neobdrželi, a protože náš pluk měl kvartýrovat ve Znojmě a tam nyní není bezpečno, jedeme se vás všichni osobně zeptat, co si máme počít,“ pokračoval dál ve své hře Žerotín a vychutnával si kardinála, o kterém byl přesvědčen, že hraje dvojí hru. Na jedné straně slouží věrně králi, ale nechce si to ani rozházet s Thurnem. Co kdyby to Češi nakonec vyhráli?

Kardinál popojel a naznačil Velenovi, aby přijel k němu a mohli by spolu mluvit mezi čtyřma očima. Když se tak stalo, hovořili již tišeji.

„Pane z Žerotína, rád bych s vámi hovořil tak, jak přísluší mužům našeho postavení.“ Žerotín přikývl a čekal. Kardinál tedy pokračoval.

„My víme, že máte skoro celou Moravu pod kontrolou, a jak já, tak i kníže Liechtenštejn jsme již začali jednat s Thurnem, že nemáme nic proti spojení s Čechy.“

„To vám poradili ve Vídni?“ tentokrát to již nebyl vtip, ale spíše satirická narážka na skutečnost, že kardinál se právě vrátil od krále, a ten mu jistě takový kotrmelec nedoporučil.

„Pane z Žerotína, nechceme válku mezi našimi národy, ale také nechceme ani vystoupit proti našemu králi.“

„Bůh ví, že ani já nechci sesazovat krále, ale abychom s ním mohli jednat, musíme mu ukázat, jak jsme silní. Bez boje s ním to nejspíš nepůjde.“ Nyní již byl Žerotín velice věcný a nesmlouvavý. „Dobrá tedy. Však se sejdeme na sněmu stavů a tam se rozhodneme, jak dál postupovat. K tomu přece stavy slouží.“ Kardinál se až podlézavě snažil Velenovi domlouvat. Tomu bylo jasné, že kardinál má máslo na hlavě a také, že již ví, jak moc mu teče do bot.

„Jak vidíte, eminence, právě to chceme udělat.“

„Vojsko však nechte tady. V Brně je i tak hlava na hlavě.“

„Hlavní síly necháme tady. Do města si vezmeme pouze jednu kornetu kozáků.“ Velen se tvářil nesmlouvavě. Kardinálovi bylo jasné, že víc nedosáhne, tak se tvářil, že je to přesně to, co vlastně chtěl.

Do Brna dorazili večer. Všichni ve městě již byli zpraveni o tom, že přijede Velen z Žerotína s celou skupinou protestantských radikálů. Ve městě to již vřelo. Protestanti se chystali zúčtovat se svými katolickými spoluobčany a s katolickou městskou radou. Ti rozumnější prosadili, že s účtováním se počká

až po příjezdu vůdců povstání. Očekávali, že příjezd Žerotína a jeho druhů zabrání krveprolití. Tím se stalo, že když znojemští rebelové vjeli do města, byly ulice plné jásajících lidí. Jezdci dojeli až k radnici, kde šlechtici sesedli a vstoupili do domu pánů z Kounic. Radnici totiž ještě stále držela katolická rada města.

Příchozí vystoupali širokým schodištěm do prvního patra. Celý dům byl plný vzrušených lidí. Ve velkém sále byli shromážděni přední šlechtici a rytíři, kteří již přijeli do Brna na stavovský sněm.

Znojemská skupina vstoupila do sálu vedená Velenem z Žerotína. Atmosféra před domem i v domě byla velice napjatá. Členové přivítací delegace vedené kardinálem se mimoděk odpojili, a do domu Kounicových již nikdo z nich nevstoupil. Tušili, že by to nebylo vhodné. Ve vzduchu se totiž ozývaly nelichotivé narážky na kardinála a další královské úředníky. Příčinu se nově příchozí dověděli ihned po příchodu do sálu.

„Valdštejn dezertoval!!“ skoro křičel na Žerotína a ostatní pan Pertold Bohobud z Lipé. „S celým plukem, a vzal s sebou i stavovskou pokladnu,“ dodal již mírněji.

„Bylo v ní 96 tisíc zlatých,“ doplnil Bohobuda z Lipé stručně Ladislav ze Šlejnic. Po sdělení těchto informací se atmosféra v sále uklidnila. Všichni čekali na reakci svého nového vůdce.

Velen z Žerotína si dobře prohlédl neznámého šlechtice, který měl přehled o stavovských financích. Přitom se vítal s přítomnými. Většinu z nich velice dobře znal, a vítání využil k malé chvilce, kdy si může rozmyslet, co na to řekne. To, že na Valdštejna není spolehnoutí, si myslel vždy. Nikdy neměl rád muže, který rychle zbohatnul výhodným sňatkem a pak se soudil se sousedy o sporné pozemky. Jeho zrada jej nepřekvapila. Co jej zaskočilo, bylo to, že odešel i s plukem. Když se vítal s Fridrichem z Tiefenbachu, promluvil k němu tiše: „To je divné. Podplatil jsem jeho důstojníky, aby to neudělali.“

„Ty jsi podplatil šlechtice-důstojníky?“ zděsil se Tiefenbach. „Bože, v jaké době to žijeme?“

„Dneska podplatíš každého, je to jen otázka ceny,“ zabručel do fousů Velen. Pak se otočil od vyděšeného Tiefenbacha a promluvil nahlas:

„Máme informace o tom, kde se nyní nachází? Vždyť jeho pluk se skládal z pěchoty. Nemohou být daleko.“

„Snaží se uniknout do Horních Uher,“ odpověděl mu ustaraně Jan Kobylka z Kobylího.

„Problém je v tom, že koncem dubna došlo k reorganizaci jednotek,“ věcně doplnil informace o změnách ve vojsku Jan Skrbenský z Hříště. „Valdštejn poslal dva pěší praporce do Brna, a Náchodský zase přesunul dvě kompanie jízdy k Valdštejnovi. Tím se stal z pěšího pluku, pluk kombinovaný. Částečně jízdní a částečně pěší.“

„Musíme ho zastavit,“ rozhodl náhle Velen Žerotín a pokračoval. „Pan Tiefenbach vyrazí ihned za uprchlíky.“ Pak se otočil přímo na Tiefenbacha, jako ke starému známému, a pokračoval v pokynech. „Fridrichu, vezmeš si kornetu kozáků, se kterou jsme přijeli do Brna. Zastav aspoň pěšáky. A jak jsem ti říkal, neměli by klást odpor. S nimi si lehce poradíš. Přiveď je zpět do Olomouce a zůstaň s nimi, budeš jejich nový velitel.“

„Když ale odvedíte vojáky, se kterými jste přijeli, tak zůstaneme úplně bez vojska, a město je plné katolíků. Jen na Hradě je posádka o sto padesáti mužích, a to nepočítám pořádkové jednotky ve městě, které ovládá katolická městská rada,“ varoval naléhavě Albert Sedlnický z Choltic.

„Máte pravdu, pane Sedlnický, ale jen částečně, protože právě v tuto chvíli dokončuje váš bratranec, spolu s hrabětem Thurnem, obléhání Brna. A jízda Petra Sedlnického možná právě v tuto chvíli vjíždí do města.“ Velen Žerotín byl trpělivý, protože mu bylo jasné, že některá jeho dřívější rozhodnutí nemohou ostatní znát.

Opět si uvědomoval, že situace nahrává jeho tajné myšlence. Ukazuje se, že není možné kolektivní vedení povstání. Jsou situace, kdy může velet pouze jeden.

Proto bude lepší, když zůstane v pozici vojenského velitele a vůbec nevstoupí do direktorské vlády. Zůstanou mu volné ruce při důležitých rozhodnutích, která bude revoluční doba vyžadovat, a ještě bude mít k dispozici armádu. Obrátil se k Tiefenbachovi: „Můžete vyrazit, Fridrichu.“

Po těchto slovech Tiefenbach s velitelem kornety odešli ze sálu. Velen se již plně vžil do role vůdce a úplně samozřejmě pokračoval:

„Nyní je načase promluvit k těm davům pod okny. Čekají na to.“

Velen neměl předem připravenou řeč, cítil však, že si situace vyžaduje, aby k lidem promluvil. Věděl, čeho chce dosáhnout, a proto věděl i to, co lidem řekne.

Přistoupil k oknu, které hned několik ochotných rukou otevíralo. Rozhlédl se po ulici plné jásajících lidí. S povděkem zahlédl, jak si davem klesá k budově cestu Petr Sedlnický s několika vojáky. „No vida, již jsou zde. To nám to tak funguje, zabručel si do vousů. Pak se zahleděl na dav pod sebou. Ten mu začal okamžitě provolávat slávu.

Všichni věděli, že v okně stojí muž, který je povede, a on také věděl, že se právě stává opravdovým vůdcem povstání.

Po chvíli jásotu naznačil rukou, že chce hovořit. Dav se utišil jen pomalu, proto jeho první slova ještě zanikla v hluku ulice.

„...přijeli jsme do vašeho města na sněm stavů, abychom prosadili zásadní změny v naší zemi.

Za prvé chceme docílit úplné náboženské svobody.

Za druhé chceme vytvořit se zeměmi koruny české konfederaci stavů, která si bude volit svého krále.

Za třetí suspendujeme stávající královské úředníky a jejich funkce obsadíme tak, aby byla zastoupena všechna náboženství v markrabství.

Za čtvrté, vyženeme všechny jezuity ze země.“

Po každé větě následoval nadšený aplaus.

„Ptám se vás nyní – chcete se vy, jako stav měšťanský, připojit k panskému a rytířskému stavu, k docílení těchto změn, které jsem vám zde uvedl?“ Velen se odmlčel.

V ulici se ozvalo další nadšení. Všichni chtěli to, co slyšeli, již dlouho a viděli v tom záruku spokojeného života svého i svých potomků.

Velen naznačil, aby se utišili, a počkal si, až nastalo opět ticho.

„Nyní je řada i na vás. Když se k nám tedy chcete přidat, jděte domů, vyzbrojte se a obsad'te městské brány a hradby, aby do města nemohla vstoupit katolická vojska. To, co je třeba udělat tady ve městě, uděláme sami, ale vy nám pomůžete s obranou města.“ Dav začal nezadržitelně jásat. Velen se již vrátil do sálu a promluvil k shromážděným šlechticům.

„Pokud se chceme dát na cestu nebezpečnou a strastiplnou a chcete, abych vás vedl, požaduji vaši veřejnou přísahu.“ Nikdo to nečekal, ale atmosféra v sále nebyla nepodobná té na ulici. Všichni vzhlíželi ke svému vůdci a byli ochotni mu složit jakoukoliv přísahu. Jen nikdo nevěděl, co je k tomu třeba. Velen věčně pokračoval:

„Půjdeme ven, mezi lid. A na Zelném trhu vytvoříme kruh. Já vám řeknu přísahu, a vy ji budete po mně opakovat.“ Po těchto slovech vyšli na ulici, kde je lidé vítali jako vítěze, kteří již vše dobili, a od této chvíle bude již vše jen dobré. Snad jen Velen si uvědomoval, jaké strasti je teprve čekají, a on, jako jejich vůdce, ponese za vše největší odpovědnost, proto si umínil, že bude vyžadovat přísahu všech přítomných před občany města. Byl to šlechtic, který ctil rytířské tradice, proto považoval přísahu za neměnný závazek. Ten, kdo ji složí, raději zemře, než by ji porušil.

Prošli krátkou ulicí před městskou radnicí, až přišli na blízké náměstí, kde se konávaly trhy místních sedláků. Uprostřed Zelného trhu vytvořili kruh, v jehož středu stál Velen z Žerotína.

„Levou ruku si dejte na srdce a druhou paži položte na rameno muže stojícího po vaši pravici. Tím se kruh symbolicky uzavře. Na znamení toho, že když budeme držet pohromadě, bude těžké nás rozdělit a porazit.“

Byla to krásná podívaná pro všechny přihlížející, když přední šlechtici markrabství stáli jako jeden celek v kruhu na náměstí. Vše vypadalo tak vznešeně a opravdově. V té chvíli nikdo z přítomných nepochyboval, že když spolu vytrvají, nikdo je nemůže porazit. Velen si také přiložil dlaň levé ruky na srdce. Text přísahy, který si pro tuto příležitost připravil, byl opět velice

krátký a výstižný. „Opakujte po mně,“ a začal pomalu předříkat slova s malými přestávkami, tak, aby po něm mohli všichni opakovat.

„Slibuji sobě...i svým druhům ve zbrani,...že budu věrně stát... až do posledního dechu...po boku svých druhů,...nikdy je nezradím... a nezanechám našeho společného díla, ... dokud nedocílíme...konečného vítězství...Tak přísahám.“

Jako chorál ze slavných husitských dní, zněl náměstím sbor mužných hlasů. Po posledních slovech opět začalo nevšední jásání přítomných. I přísahající šlechtici si vychutnávali tu chvilku slávy. Byli plni emocí, když viděli, jaký účinek měla přísaha na zástupy lidí kolem nich. Zcela jistě všichni přísahající v této chvíli věřili, že svoji přísahu dodrží a přispějí k vítězství povstání.

Po složení přísahy, vyjmenoval Žerotín šlechtice, kteří s ním půjdou na radnici, ostatní vyzval, aby se zdržovali v stavovském domě.

Václava Bítovského pověřil, aby se ujal organizace obrany města a společně s velitelem pluku, začali organizovat ozbrojené měšťany pod své velení.

Rada města byla shromážděna v zasedacím sále. Věděli, že to ve městě vře, nemohli však tušit, jak je situace vážná. Spoléhali na Ladislava Lobkovice, zemského hejtmana, a kardinála Dietrichštejna, nejvyššího velitele na Moravě, kteří byli také ve městě. V tuto chvíli měli pevně v rukou hrad Špilberk a početnou městskou posádku. Právě však obdrželi informace o tom, že Velen z Žerotína vyzval protestantské měšťanstvo, aby se vyzbrojilo a obsadilo brány a hradby. Zpráva je překvapila a také dost vyděsila. Ukázalo se, že měli již dávno sedět na opevněném Špilberku. Rozhodnutí, že zůstanou ve městě na radnici, se ukázalo jako osudové. V této chvíli se mohli jen spoléhat na to, že někdo s nimi přijde vyjednávat. To se také právě stalo. Ovšem Velen nemínil vyjednávat. Vstoupil s ostatními do sálu. Jeho vojáci na chodbě odzbrojovali radniční stráž.

„Vítejte, pánové“ snažil se purkmistr města zachránit, co se dá, a vstal z křesla, aby šel vstříc příchozím.

„Nedělej si z nás blázny,“ zavrčel výhruzně Velen. Purkmistr si zase sedl a přestal se usmívat. „Přišli jsme přechodně převzít správu nad městem,“ pokračoval pánovitě Velen.

„Jakým právem...“ zeptal se písař, ale větu nedokončil.

„Vyhod'te ho z okna, ať nemá hloupé otázky,“ zavelel Žerotín přes rameno svým vojákům.

„Zadržte, pánové, můžeme se přece domluvit,“ vzpamatoval se purkmistr a spěchal na pomoc svému písaři, kterého již vlekli dva vojáci k oknu.

„Nedomluvíme se.“ Žerotín se rozkročil uprostřed místnosti, aby všichni viděli, kdo je tady pánem, a ruce si položil na jílec meče. „Uděláš, co ti řeknu, nebo poletíš taky, kramáři.“

„A co nám řeknete, urozený pane z Žerotína?“ zastoupil zaskočeného purkmistra jeden z radních.

„Předáte nám Špilberk“

„Ale to by udělal jen blázen,“ hlesl purkmistr.

„Naopak, jen blázen by to ve vaší situaci neudělal,“ řekl Velen a namířil na purkmistra pistoli s křesadlovým zámkem. „Do kolika si myslíš, že budu počítat?“

Nikdo nic neřekl. Velen tedy pokračoval. „Dobrá tedy. Mlčení je souhlas. Nechám tady pana z Víckova, předáte mu hrad. Odvoláte svoji posádku, odvedete ji do města a všem svým mužům dáte volno. V nejbližších dnech nebudete vojáky potřebovat.“ Nečekal na žádnou odpověď a odešel i s ostatními z radnice. Jan Adam z Víckova zůstal stát i s vojenským doprovodem a usmíval se. „Tak to nebudeme odkládat. Kdo z vás půjde na Špilberk se mnou?“

Nejradikálnější šlechtici se sešli opět v sále domu pánů z Kounic a připravovali tam složení direktoria. Všichni očekávali, že předsedou se stane Ladislav Velen ze Žerotína. Ten však všechny překvapil, když jim oznámil, že členem direktoria nebude. Své rozhodnutí zdůvodnil potřebou vojenské obrany povstání.

„Naše povstání zcela jistě povede k vojenskému střetnutí s králem. Nemohu se vázat v direktoriu. Chci mít volné ruce pro organizaci vojska.“

„Ve Znojmě, jsme přece všichni slyšeli, že válka již dlouho trvat nebude. Thurn dobude Vídeň a pak uzavřeme s králem mír za našich podmínek. Bude tě potřeba tady, Velene.“ Václav Bítovský nerozuměl svému příteli.

„Ano, pane z Žerotína. Zde se bude rozhodovat o zásadních otázkách.“ V rozpacích byl i Bohobud z Lipé.

„Právě proto budu mít právo účastnit se jakéhokoliv zasedání direktoria a předkládat na něm své návrhy.“ To zřejmě všechny uspokojilo, protože se již všichni smířili s tím, že pán z Žerotína bude mít výsadní postavení. Velen tedy pokračoval.

„Když jsme u těch návrhů, tak vám hned několik předložím. Schválíte je na prvním jednání direktorské vlády.“ Chvilí počkal, až bude v místnosti naprostý klid. Naznačit tím všem, kdo je tady pánem.

„Převezmu velení nad plukem zrádce Jiřího z Náchoda. Valdštejnův pluk převezme Fridrich z Tiefenbachu.“

Direktorium bude třicetičlenné jako v Čechách a předsedou bude Pan Bohobud z Lipé. Dvanáct členů bude z panského stavu, dvanáct rytířů a šest nechte pro

měšťany. Preláty vynecháme. Jde nám přece o náboženskou svobodu. Nebudeme je tam potřebovat.

Zemským soudcem bude Hanuš Petřvaldský z Petřvaldu a Moravským dvorským sudím bude Václav Bítovský z Bítova.“

Jen revoluční nadšení všech přítomných, respekt z osobnosti Žerotína a zejména to, že jen on věděl, co je třeba udělat ze všeho nejdříve, umožnilo Velenovi diktovat budoucí vládě, co má udělat, a nikdo se nad tím nepozastavil. To potřeboval. „Ať si zvykají, bude se jim to hodit,“ pomyslel si.

„Budeme zabavovat nějaký majetek? V Čechách vyhnali jezuity a veškerý jejich majetek jim zabavili. Mluvím o tom, protože pak budeme potřebovat komisi pro zabavování majetku, aby se nám nějaké ty zlatáky nerozkutálely,“ zajímal se Hanuš Petřvaldský z Petřvaldu.

„Určitě ano. V Čechách zabavovali hlavně majetek katolické šlechty, která se odmítla podílet na povstání proti králi. Tam je ten majetek, který potřebujeme pro vedení války. Z církevních luk a polí toho moc nezískáme, a kostely a kláštery převedeme na naše protestantské církve. Proto nejdříve musíme zajistit Dietrichštejn, Liechtenštejn a Lobkovice. Budeme je soudit a až je odsoudíme, tak jim taky zabavíme majetek. Pak přijdou na řadu další, Žampach, Berka. Však ještě uvidíme, kdo se k nám přidá a kdo ne.

Dnes již víme zcela jistě, že Albrecht z Valdštejna, Lev Licek z Rýzmburka, Jiří Březnický z Náchoda a Vilém Brabantský z Chobřan zradili. Budou vyhlášeni za psance a bude jim zabaven veškerý majetek. Budeme potřebovat peníze. Moc peněz. Každá válka je drahá záležitost, tak nám ji pomohou financovat.“

V sále nastalo oživení. Ještě to ani pořádně nezačalo, a již všichni věděli, že zbohatnou. To, co tady slyšeli z úst Veleny z Žerotína, znělo velice slibně.

„Toho Ladislava ze Šlejnic udělejte správcem zemských peněz a pan Hanuš Petřvaldský z Petřvaldu ať připraví složení komise pro konfiskaci a prodej majetku...“ ještě dodal Žerotín, než odešel ze sálu.

V noci dorazil do Brna pplk. Stubenful se svými vojáky. Velen okamžitě převzal velení pluku a dokončil vojenské převzetí města i s hradem Špilberkem. Až v tuto chvíli si hlavní vůdce povstání mohl na chvíli oddechnout. Vojensky měli povstalci pod kontrolou nejen město, ale prakticky větší část Moravy.

Hned ráno vyrazila skupina šlechticů s vojenským doprovodem zatknout kardinála a hejtmana. Žerotín chtěl zatčení tak významných osob provést osobně. Vilémovi z Roupova přidělil vojenskou hlídku a nařídil mu zabezpečit stráž obou katolických vůdců.